

Agost 2022

n° 292

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieu-opm.com/>

LO MOT DE LA PRESIDENTA

Caris sòcis,

Ongan le calimàs nos aclapa e pels que trabalhan suls festenals de l'estiu, cal endurar la calor e ténèr le còp. Malgrat condicions climaticas un pauc extrèmas, la vintena edicion del *Festen'Òc* de Saurat foguèt, un còp mai, una capitada.

Al delà de la dança e de la musica, totjorn plan representada e a Saurat n'i a dels quatre cantons d'Occitània- es un plaser vertadièr de véser tot aquel monde que s'interèssan al país nòstre e a sa lenga. Saurat es un festenal occitan qu'a sauput cambiar dempuèi sa creacion, 20 ans a per venir uèi una referéncia dins Ariège. A tal punt que les elegits de la Region *Occitanie* le causiguèron per i far son acamp de concertacion dins l'encastre del plan regional: « *Cultura viva, mobilizem-nos per l'avenir de nòstras lengas occitana e catalana* ».

La tòca èra de presentar le plan regional iniciat per la presidenta Carole Delga e de far la tièra dels besonhs de totas las associacions, comunas, ensenhaires, elegits e autres que trabalhan a l'espandiment e a la visibilitat de l'occitan, atal coma de listar nòstras idèas de solucions, dins Ariège. Un còp encara es de plànher que les nòstres elegits del departament sián estats desencusats. Mas es una bona causa que i aja a la Region la volontat de fargar una politica lingüistica vertadièra per las lengas dels nòstres parçans que son l'occitan e le catalan. Perque es plan d'aquò que s'agís, se cal pas velar la cara e totes les participants èran plan d'acòrdi sus aquel sicut, avançarem pas sens volontat politica ; e totes de benastrugar l'iniciativa regionala e la preséncia de Benjamin Assié, elegit encargat de l'occitan, acompanyat d'Isabèla Picamal, elegida regionala d'en çò nòstre.

Per nosautres de l'IEO d'Ariège, un còp identificats les besonhs, nos demòra pas que d'i anar! Emai duscas ara nos i vegèssem las pèiras. Sembla que siá le moment de reviscolar la coordinacion ariegesa per l'occitan : IEO, Calandreta, representants dels espectacles e de la creacion, atal coma les organizators dels festenals e de prene lenga amb elegits del departament per discutir, far conéisser nòstras proposicions e véser amb eles cossí avançar. Es ja possible de rendre visibla

AGENDA

Emissions de ràdio

Cada jorn a 12h32 e 18h52 - *De còr e d'òc* sus Radio Transparence 93.7 FM

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - *Era votz dera montanha*, sus Radio Couserans 94.7 FM

Corses d'occitan

Retrobaretz los corses d'occitan per adultes debutants e confirmats tre setembre de 2022. Entresenhas al 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Animacions

05/08/2022 a 17h00 a St Guirone (Mediatèca) – Contes d'Alan de l'Ors francés-occitan per Alan Roch. Entrada liura e a gratis. Contacte : 05.61.66.15.47.

07/08/2022 a 7h00 al Pòrt de Salau – 35^{ena} Pujada. Contacte : 05.61.59.16.02 o aspic.salat2@orange.fr

Del 14 al 20/08/2022 a Vilanuèva d'Òlt – 48^{ena} Escòla Occitana d'Estiu : talhièrs, cors de lenga, conferéncias, concèrts, bals, activitats dròlles e jovents... Contacte : 05.53.41.32.43 o eo@wanadoo.fr o www.eoe-oc.org

25/08/2022 a 20h30 a la Vila d'Aix (comuna – sala de conferéncia) – Conferéncia «Les noms de lieux en Ariège, témoins de l'histoire et de la langue» per Patrici Pojada. A gratis. Organizat pels Amics dels Camins d'Aix e del Patrimòni. Contacte : 06.07.60.76.13

Teatre en occitan amb Les Galejaires :

05/08 a 21h00 a St Pau de Fenolhet

18/08 a 21h00 a L'Avelhanet

26/08 a Aigas Juntas

28/08 a 16h00 a Vernhòla (castèl de Fichas).

Balèti amb Revelhet :

05/08 a 21h00 a Freissenet

06/08 a 21h00 a Miglòs

13/08 a 18h00 a Castilhon de Coserans

14/08 a 21h00 al Fossat

09/09/2022 a 18h30 a Pàmias (Espaci occitan) – Presentacion del libre *La vida - 50 ans de tèxtes de cançons* per Eric Fraj. Entrada liura.

Manja-dreit après la presentacion. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

la lenga, sens que i aja tròp d'investiment financièr : dins las publicacions e le sit del departament, suls panèls pels toristas per exemple. Es de plànher que dins Arièja plan sovent sus aqueles panèls, i aja pas que d'anglés e de catalan en mai del francés !

Alara, profèitatz plan del mes d'agost per prene vam, una causa es segura, la dintrada serà estudiosa, mas coma de costuma, entre totes, ac farem tot !

Annia Wolf

~~~~~

Omenatge

A la debuta del mes de julhet, aprenguèrem la despartida de Gui David, aprèp una batalha de las longas contra la malautiá. L'occitan èra sa passion e fasiá per la lenga nòstra tot çò que podíá, amb plaser e estrambòrd.

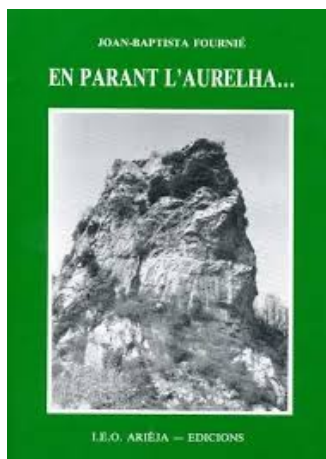
Coma elegit de Senta Gabèla, obrèt per que i aja reformas necessàrias a l'ensenhament de la lenga polida e demorèt un vintenat d'annadas encargat de mission per l'occitan al Conselh Departamental de Garona Nauta. Èra tanben a l'origina del reviscol de l'IEO d'Arièja en 1991, ja que menèt las primièras negociacions per recampar le tropèl tot dels occitanistas d'en çò nòstre, escampilhats dins le departament. Li agradava de convèncer, sa preséncia carismatica, sa vèrbia, le sieu esperit badinaire ne fasián un personatge atrasent que

l'aurem totjorn dins un canton de la memòria.

Per ara, nòstras pensadas esmogudas van cap a la familha e als sieus dròlles. Adieu Gui !

~~~~~

Ongan, l'IEO d'Arièja para l'aurelha dempuèi trenta ans!

L'IEO d'Arièja se reviscolèc en 1991, ac avèm ja explicat dins una *Letra mesadièra* de l'an passat. Una de las primièras realizacions, benlèu la primièra, que marquèt la renavida, fuscquèc la publicacion d'un libre d'un autor alavetz desconegut, en çò d'un editor (l'IEO d'Arièja) totalament novelari...

L'autor, Joan Baptista Fournié, nos aviá contactats, aconselhat pel paure Robèrt Martí, president de l'IEO nacional, a qui aviá enviat un sieu manuscrit. Aquel òme, sortit d'Amplanh, viviá en Normandia ont se debanava la sieu vida professionala, mas tornava cada an per passar unas setmanas a Garravet ont aviá gardat un ostal. E, arribat a aquel moment de la vida, le besonh d'escriure dins la lenga que fuscquèc la dels sieus, le prenguc. E se lancèt. Mas jamès aviá pas après a l'escriure, aquesta lenga. Aquò rai, escriguc e, amb le paure François Dupuy, president de l'IEO d'Arièja reviscolat, l'anguèguem véser en çò sieu. E aquí, rescontrèguem aquel òme que nos presentèt amb le sieu estrambòrd les tèxtes qu'aviá escrivuts.

Nos embelinèguen aquelis racontes, de còps risolièrs, de còps mès grèus, que rajavan dins una lenga granada e saborosa. D'aquel encantament, nesquèt *En parant l'aurelha*, le primièr libre editat per l'IEO d'Arièja, sortit en 1992, trenta ans a. Tanlèu vist le lum, les cagaròts d'Amplanh, las tretze còfas e le berret de Garravet, venguègen classics e agègen un succès meritat.

Per ieu, aquela aventura dins l'edicion èra una cabussada totala dins l'inconegut. A l'epòca, tot bèl just se nos equipàvam amb ordinators personals, cap de corrièr electronic, cap de clau USB, cap d'edicion numerica, res de tot çò que, a l'ora l'ara, fa le trabalh d'edicion. Mas, òc, le plaser e la satisfaccion d'una primièra accion que druebiá la pòrta cap a un novèl camin, de còps esquiu, mas que, sens el, l'òbra sense fe de bada demorariá. Alavetz, mercé a Joan Baptista Fournié d'aver dubèrt le talh e nos aver permès de parar l'aurelha e, puèi, le nas suls andèrs, de trempar la lenga dins le tintièr per ondrar e promaure la nòstra paura lenga mepresada que, a través totis aquelis racontes, preniá le gost de la vida.

Patrici Pojada

Les libres de Joan Baptista Fournié editats per l'IEO d'Arièja son en venda a l'Espace occitan de Pàmias o se pòden comandar en linha a: <https://arieja.ieo-opm.com/>.

~~~~~

Cabús fatidic

La Pibolièra, una crana bòrda de la plana, i espandisiá sa renomada dumpuèi nombrosas generacions. Just après la guèrra las causas cambièron lèu fèit, la fiertat d'èsser proprietari s'amortèt, le filh venguèt maçon a la vila e s'i maridèt e l'ainada seguisquèc l'òme per las colonias.

Adoncas les vièlhs, se trobèron sols a la Pibolièra. Mólzer cada jorn, fèr venir le bestial, laurar, semenar, menar la vinha e plan d'autres rambalhs... La carga de la bòrda veniá de mès en mès pesuga. Mas cossí fèr ? Logar benlèu mas vendre non ! D'un biais o de l'autre moririán a la bòrda, la plaça al cementèri èra ja reservada. Pel moment, continuarián tant que poirián avançar ; s'arrèsta pas còp-sec una vida comuna tant intensa e apassionada.

Las batèras acabadas, le granièr emplenat o gaireben, le palhièr se quilhava en bordura de la ièra. Le devián cobrir de palha per le parar de la pluèja qu'i dintrèsse pas de tròp mas demorèt nud plan mès d'una bona mesada. De paura que comencèsson las ramadas de la tardor, per una polda vrespada d'octobre les dos vièlhs decidisquèron de l'empalhar. Le mèstre sus l'escala e la mèstra pelsòl per l'ajudar.

Del melhor que posquèsson, l'òme espandisquèc sul palhièr aponchugat las forcadas de palha que sa femna li fasiá passar. Totjorn content a cada dificultat encontrada, benlèu per las subjugar, cantava "*On a pas tous les jours vingt ans, ça n'arrive qu'une fois seulement*" le repic d'una cançon a la mòda quand èran mès joves. De mòda a manténer la palha, que le vent se l'emportèsse pas, a cada tres o quatre palms estirèt fials de fèrre tibats a cada cap per un quicòm de pesuc (una ferratega, una teula, un rolh...)

Anava acabar e el qu'èra puslèu pichon se deguèt estirar de tot son còs, per plaçar le darrièr fial. L'escala s'enguindèt, le pè alisèt e l'òme en bramant s'espatarrèt de tot son pes, le fial de fèrre a la man. Se podiá pas solament trigossar, s'imaginèt la fin arribada. Benlèu una camba copada ? O las doas ? Sa femna desemparada se n'anguèt cridar les vesins qu'èran a despelhofar milh dins un camp pròche. A totes, le carguèron coma posquèron dins la jardinièra e le carregèron al medecin de la vila. L'òme patissiá, disiá pas res, sarrava las dents... Le medecin l'envièt a l'espital ont i demorèt gaireben una mesada.

Mal pedaçat, l'òme venguèt ranc e amb sa femna alassada posquèron pas tornar a la Pibolièra. Tan plasenta qu'èra, la bòrda fusquèc de bon vendre e les vièlhs anguèron viure en çò del filh a la vila ont lèu fèit se morisquèron de lagui.

Le cors normal d'una vida es lèu capvirat, de còps que i a sufis d'un cabús.

~~~~~

**La cronica de
Joseta Picamal**

Ventcarreg le 3/07/2022

Qu'èram 14, aquel dimenge, a puejar en çò de Jean-Françoès Chertièr, proprietari d'aquela maison. Entrò Sentenh, ja coneishiam. Ara la rota que devié mès estreta, e, un còp las autòs parcadas en passes, qu'arribèrem a la casa de Josefina. Que vos cal eimagenar un escart pergut, crincat al cap d'un penjallh. Que's devia caler arrapar a la gerba andà non rodar ! E la vesita que comencèt.

La bastissòta que s'é güaireben demorada en l'estat, tala coma l'avian deishada aquela femna quand se moric. E la sèva filha Lucièna (ara disparida ela tabés) que non i fic cap plan trebalhs. Doncas, que trobam aquí encroadas tot çò de la vida de d'autis còps.

En particular, organizadis en panèus :

- tot açò que servia andà las goelhas : las esquelas, la gròssa andal marran, las chicas per las femelas, le sacon de la sal, le pegadèr, simbòl de la familha, andà mercar las bèstias un còp tonudas, abans que puegen a l'estiva...

- tot açò per la lèt : del ferratòt a la todelha, del pairòl del fromatge al leron, les motles escalprats de flors o de bèstias andà façonar las plaquetas de burre...

- totis les topins, caudèrs, caceròlas, aishús la placa de la chemenèia, amb les andèrs, e las lèves penjadas al cremalh...

- le bufet, agrementat d'un polit escudelèr, garnit de siètas e plats a motius d'un còp èra...

- fàcias al còrn, le liet de la menina, de petitas dimensions, amb una cobèrta que sembla arribar de l'an Ceset...

- dus manequins que presentan l'un Josefina, vestida de ner, amb un capulet e le devantal de devant, l'auta Lucièna quand èra joesa, amb, a sos pès, un brèç ont é colcat un momet, amb farda de la 'spòca.

Pueish que passam dejós, a l'entrada, ont son encroadis un faseguèr d'utisses andà trabalhar l'òrt, les camps e les prats. Aquí Jean-Françoès qu'a fèt un panèu particular andals lausaires.

E que presèrem tabés un cagador dit « sec ». Coma d'autis còps, que !

Après un disnar non vos disi cap qu'aquò, e mema se les güelhs cluquejavan, le noste amic que mos mièc de còsta, fèr-mos la demostracion d'aquel trebalh, amb un martèl particular, un costat amb una fenda que permet d'arrincar la punta, l'auta plat andà enfonsar la novèla. Mes abans, una mena d'enclutge, una lama ponchuda que servia a fèner las espessors d'aquela pèira, e a fèr placas finas, que, pueish, siràn arredonidas d'un costat, e traucadas de l'auta andà poder-i méter le clau.

Ara qu'òm pòt començar le tet, las lausas las mès granas al fons, e amont amont demesir la talha entrò las mès chicas, e acabar amb unas especialas que protejaràn la clealh del mal temps.

Apueish, que seguirem un carreron malaisit que mos mièc a la vielha carrièra a cèl obèrt. Las gents del vilatge qu'avian plaçat ralhs, amb aishús vagonets, que libraven la lausa prèsta a l'emplec a l'entrada de l'escart. Que la calia comandar plan temps a l'avança.

Atal que cromprenguerem encara mès plan la penibla vida de las gents d'aquí, dins aquelas ribas ont, andà dalhar, que's calia estacar amb una còrda al cap del prat.

Mes pr'aquò que mos maravilhèrem de la vista aishús la val, e de la majestat de las montanhas d'en faça, le Maubèrme en particular.

En tot encaminant-mos que poguerem presar le trebalh de Jean-Françoès, qu'a tabés reviscolat l'òrt, obligat de i fèr tauletas andà que la tèrra non'l s'i escape. Ja deu èste bona la tèrra : que i avia chiu de tot, e plan avançat, crejatz-òc.

Un dia plan agradiu, ont mos tornèrem a trobar andà mercar la fin de l'annada escolara del Cèrle occitan deth Coserans.

Un novèl CD : "Farem tot petar"

Le grop Fontanet localizat en país d'Òlmes, ven de sortir un CD de 12 cançons titolat "Farem tot petar". Coma d'acostumat amb aquel grop, todas las cançons son cantadas en occitan. Pr'aquò le disc es acompanyat d'un libret bilingüe occitan / francés.

La màger part de las musicas son aires empruntats als repertòris tradicionals, amb mès que mès cançons a dançar. A notar çaquela que tres tròces, e pas dels mendres, son creacions de membres del grop. Tocant las paraulas, aquestas son escritas sens pretension per un membre de Fontanet e se referisson mès que mès a la natura, las tradicions, las reivindicacions... I cal ajustar un escrit d'Adelin Moulis suls pescalhons e un collectatge de Pascala Respaud a Mounicou.

Per l'escasença, le grop original fusquèc reforçat per arribar a 10 musicaires / cantaires, çò que permet de fèr variacions e atal de rompre un pauqueton l'aspècte repetitiu de las cançons a dançar. En mai de dos cantaires e lors guitarras, i ausiretz tanben una cantaira, acordeons, un violon, una cabreta, auboèses, percussions, una contrabassa, una armonica...

Dotze cançons gaujosas a escotar sens moderacion e qu'ac esperam, vos faràn dançar o tot simplement vos regaudiràn.

Le trobaretz en venda a l'IEO d'Arièja al prètz de 12€ o en linha sus <https://arieja.ieo-opm.com/> e tanben sus <http://macarell.org/>

L'Espaci occitan serà tampat del 8 al 12 d'agost.

Del 16 al 27 d'agost l'Espaci occitan serà dubèrt :

Diluns e Dimars 8h30-12h00/14h00-16h30

Dimècres 14h00-17h00

Dijòus 8h30-12h00